

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

4 - 6 Σεπτεμβρίου 2009 • Νυμφαίο Φλώρινας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Διδασκαλία
της Ελληνικής Γλώσσας
(ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΝΥΜΦΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
4, 5 και 6 Σεπτεμβρίου 2009

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος:

Τομπαΐδης Δημήτριος
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μέλη:

Δαμανάκης Μιχάλης, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιορδανίδου Άννα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Πάτρας
Καλλογήρου Τζίνα, αν. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Καμαρούδης Σταύρος, επίκ. καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Καψάλης Γεώργιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κουτσογιάννης Δημήτρης, επίκ. καθηγητής Φιλοσοφικής,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ματσαγγούρας Ηλίας, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Μήτσος Ναπολέων, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Μπερελής Πέτρος, σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Νάκας Αθανάσιος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αθήνας
Ντίνας Κώστας, αν. καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παπαδογιαννάκης Νικόλαος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σουλιώτης Μίμης, καθηγητής ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Τσιάκαλος Γιώργος, καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Frederick Κύπρου
Χατζησαββίδης Σωφρόνης, καθηγητής ΤΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Κώστας Δ. Ντίνας

Γραμματέας

Άννα Βακάλη

Ταμίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλη

Αναστασία Στάμου
Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Γραμματεία

Έφη Γώτη
Ευδοξία Τραϊανού
Δημήτρης Χασανίδης
Ελένη Παπαϊωάννου
Στεφανία Τσακίροπούλου

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Ντίνας, Κ., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Βακάλη, Α., Κωτόπουλος, Τ. & Στάμου, Α. (επιμ.) 2010. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή "Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)", βλ. <http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika> ημερομηνία πρόσβασης ηη/μμ/εε

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

Ωρα

Αίθουσα 1

Η ελληνική γλώσσα ως μητρική (πρώτη)

Θεματική: Γλωσσολογικά/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Προεδρείο: Α. Νάκας - Σ. Χατζησαββίδης

9.00-9.30 Δραστηριότητες «με νόημα» για τα παιδιά της Α΄ τάξης του δημοτικού σχολείου προσαρμοσμένες σε δεδομένη περίπτωση επικοινωνίας κατά τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη σχολική τάξη

Ε. Τοκμακίδου

9.30-9.50 Η κατάρτιση των μορφοσυντακτικών δομών της ελληνικής από αλλόγλωσσους και φυσικούς ομιλητές της Β/Βάθμιας Εκπαίδευσης: μια συγκριτική ερευνητική μελέτη

Κ. Ηλιοπούλου

9.50-10.10 Στάσεις και απόψεις των δασκάλων για τα νέα σχολικά εγχειρίδια γλωσσικής διδασκαλίας των τάξεων Ε΄ & ΣΤ΄

Κ. Αμραντίδου

10.10-10.30 Επικοινωνώ στα ελληνικά με χειρονομίες και εκφράσεις: κριτήρια επιλογής και προτάσεις αξιοποίησης στην εκπαιδευτική διαδικασία

Ι. Αντωνίου-Κρητικού

10.30-10.45 Η διδασκαλία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως πρώτης/μητρικής μέσα από το γλωσσικό γραμματισμό από τους εκπαιδευτές ενηλίκων των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

Π. Βασιλειάδου

10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές

Προεδρείο: Μ. Σουλιώτης, Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη

11.30-14.00 Επίσημη έναρξη

Επίδοση τιμητικής πλάκας στον Ομ. Καθηγητή κ. Δημήτριο Τομπαΐδη

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

1. Δημήτριος Τομπαΐδης, Ομότ. Καθηγητής Α.Π.Θ.
2. Αθανάσιος Νάκας, Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
3. Ναπολέων Μήτρης, Καθηγητής Π.Σ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
4. Σωφρόνης Χατζησαββίδης, Καθηγητής Π.Σ. Α.Π.Θ.

14.00-17.00 Γεύμα

15.00-17.00 Εργαστήρια

Θεματική: Κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες

Προεδρείο: Γ. Τσιάκαλος - Ε. Θωμαδάκη

17.00-17.20 Παγκοσμιοποιημένη πληροφορία και διαμόρφωση μιας νέας γλωσσικής κουλτούρας

Γ. Σταυριανός

17.20-17.40 Η κουλτούρα στην αίθουσα διδασκαλίας της ξένης γλώσσας. Η περίπτωση της νέας ελληνικής

Α. Χατζηπαναγιωτίδη

17.40-18.00 Πολιτισμός και ιδεολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης: μια συγκριτική προσέγγιση με τη διδασκαλία της ρωσικής

Τ. Τριανταφυλλίδου, Ε. Θωμαδάκη

18.00-18.20 Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης μέσα από εκπαιδευτικά εγχειρίδια για ενήλικες: γλωσσικές πραγματικότητες και κοινωνικές κατασκευές

Μ. Μαργαρών

18.20-18.40 Συζήτηση

18.40-19.20 Διάλειμμα

Προεδρείο: Κ. Τσιούμης - Ι. Βαμβακίδου

19.20-19.40 Αφύπνιση στις γλώσσες και τους πολιτισμούς: Εφαρμογές στην ελληνική σχολική τάξη

Ρ. Καβούνη, Γ. Παπαδόπουλος, Π. Παπαναστασίου, Μ. Παρασκευά, Β. Πετράς, Θ. Πετρίδου, Β. Πηλιάτσικα κ.α.

ΑΙΘΟΥΣΑ Ι

- 19.40-20.00 *Τεχνικές του δράματος και διδασκαλία της γλώσσας: ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική διάσταση*
A. Χασάπης, I. Βαμβακίδου
- 20.00-20.20 *Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία της ελληνικής σε νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι*
K. Τσιούμης, E. Κοηκίδου
- 20.20-20.40 *Διαφυλικές διαφορές στις στάσεις και στρατηγικές ανάγνωσης των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου*
E. Γρίβα, Γ. Μπουνόβας, K. Σέμογλου, X. Κοσσυβάκη
- 20.40-21.00 Συζήτηση
- Δείπνο

ΑΙΘΟΥΣΑ 2

Σάββατο, 5 Σεπτεμβρίου 2009

- Ωρα **Αίθουσα 2**
Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη (ξένη)
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **A. Ιορδανίδου, Tz. Καλογήρου**
- 9.00-9.30 *Γλωσσική ποικιλία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: ο τονισμός των προπαροξύνων ουδετέρων*
Π. Σπανού, B. Γιαννάκη
- 9.30-9.50 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα επίθετα: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
B. Λάγιος, I. Γρηγορίου, A. Ιορδανίδου
- 9.50-10.10 *Μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα ουσιαστικά: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
A. Κουτίβα, A. Νικοηοπούλου
- 10.10-10.30 *Η κλίση του παθητικού αορίστου στη νεοελληνική γλώσσα: διδακτικές προτάσεις*
A. Ντίλιου, M. Πίγκα, A. Ιορδανίδου
- 10.30-10.45 *Ο παθητικός παρατατικός στην κοινή νεοελληνική: διδασκαλία σε αλλόγλωσσους*
X. Πίτσου, A. Ιορδανίδου
- 10.45-11.30 Διάλειμμα - Καφές
- 11.30-14.00 **Επίσημη έναρξη**
Θεματική: **Διδακτικό υλικό/Νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις**
Προεδρείο: **H. Ματσαγγούρας - A. Νάκας**
- 17.00-17.20 *Η διδασκαλία των ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές*
S. Berikashvili, I. Lobzhanidze
- 17.20-17.40 *Η διδασκαλία του γραπτού λόγου στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της διασποράς: από την επικοινωνιακή ικανότητα στις πρακτικές γραμματισμού*

**Κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διδασκαλία
της ελληνικής γλώσσας σε νηπιαγωγεία του Νομού Ξάνθης
όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι.**

Κωστής Τσιούμης
Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΠΔΕ ΑΠΘ

Ελένη Κολικίδου
Σχολική Σύμβουλος 58^{ης} Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής Ν. Ξάνθης

Abstract

This study is focused on the approach of social factors that influences the teaching of Greek language in kindergartens where infants that belong in the Moslem minority study. The nursery teachers that are called to teach Greek language and to deal with the socialization of the particular children confront various problems that make their work and the nursery teachers' activities difficult. Therefore the effectiveness in teaching the Greek Language is reinforced.

The main factors are:

- The attitude of minority community in general and the Turkish diplomatic mechanism towards the operation of the kindergartens
- The attitude of the minority community towards the operation of the kindergartens and the disposal of the local people to send their children in them.
- The fear of assimilation that possesses the minority people functions negatively in order to send their children to kindergartens.
- The existence or non existence of stereotypes coming from both the minority community and the teaching staff.
- Functional problems

Η μουσουλμανική μειονότητα της ελληνικής Θράκης, η μοναδική νομικά αναγνωρισμένη μειονότητα στην Ελλάδα είναι μια πληθυσμιακή ομάδα η οποία από την ένταξή της στο Ελληνικό Κράτος το 1923 βρίσκεται στο επίκεντρο της αντιπαράθεσης δυο εθνικών πολιτικών και δυο εκπαιδευτικών συστημάτων, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ο ανταγωνισμός αυτός δεν ήταν βέβαια δυνατόν να αφήσει

ανεπηρέαστη την εκπαίδευση, που έτσι κι αλλιώς είναι βασικός θεσμός κοινωνικής αναπαραγωγής. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε το μειονοτικό εκπαιδευτικό σύστημα των μουσουλμάνων, το οποίο κατά τις τελευταίες πέντε δεκαετίες είναι διακριτά *δίγλωσσο*. Το ήμισυ των μαθημάτων διδάσκεται στα ελληνικά και το άλλο μισό στα τουρκικά, καθώς ζητούμενο είναι οι μαθητές να αναπτύξουν τη δική τους πολιτισμική ταυτότητα, η οποία όμως δεν είναι απαραίτητα τουρκική. Η διδασκαλία των μαθημάτων στα ελληνικά αποσκοπεί στο να βελτιώσει και να αναπτύξει τη σχέση των παιδιών με το ελληνικό κοινωνικό γίγνεσθαι και να τους δώσει τη δυνατότητα να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία. Η διαδικασία αυτή, βέβαια, έχει αντιμετωπίσει διαχρονικά πολλά προβλήματα που σχετίζονται τόσο με την ελληνική πολιτική όσο και με την τουρκική αντίδραση καθώς και με τη στάση της μειονότητας. Η ανάπτυξή τους όμως δεν είναι θέμα του παρόντος.

Κατά την τελευταία εικοσαετία στο πλέγμα αυτό εντάχθηκε και το νηπιαγωγείο. Η προσχολική εκπαίδευση δεν εντάσσεται όμως στο μειονοτικό εκπαιδευτικό σύστημα καθώς είναι ελληνόφωνη και πραγματοποιείται από ελληνόφωνες νηπιαγωγούς. Το θέμα του νηπιαγωγείου εντάχθηκε στην «ατζέντα» της αντιπαράθεσης Ελλάδας Τουρκίας. Η τουρκική διπλωματία κι οι υποστηρικτές των θέσεών τους στην ελληνική Θράκη στηριζόμενοι στα ευρήματα της έρευνας σε σχέση με τη διγλωσσία υποστήριξαν την ίδρυση τουρκόφωνων ή δίγλωσσων νηπιαγωγείων (ελληνικά – τουρκικά). Η ελληνικές εκπαιδευτικές αρχές από την πλευρά τους υπερασπίστηκαν τη λειτουργία του αποκλειστικά ελληνόφωνου νηπιαγωγείου και αρνήθηκαν τη λειτουργία τουρκόφωνου ή δίγλωσσου νηπιαγωγείου με διάφορα επιχειρήματα, διαδικαστικού κυρίως χαρακτήρα (Τσιούμης Κ.2000, Παναγιωτίδης Ν.1995). Μέσα σ' αυτό το κλίμα τα νηπιαγωγεία όπου φοιτούν μικροί μουσουλμάνοι συνεχίζουν τη λειτουργία τους σε όλη τη Θράκη. Ο πληθυσμός της μειονότητας είναι κατά κύριο λόγο αγροτικός, αν και η αστικοποίηση προχωρά με γοργούς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια (Τρουμπέτα Σ. 2001, Ακαδημία Αθηνών. 1995). Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά της μειονότητας έχουν περιορισμένες παραστάσεις λόγω του κλειστού χαρακτήρα των κοινωνιών τους, κυρίως όμως έχουν περιορισμένες κοινωνικές σχέσεις και γλωσσικές επαφές με το χριστιανικό πληθυσμό. Υπάρχουν χωριά όπου οι μοναδικές παραστάσεις από την ελληνική είναι κάποιες πινακίδες στο δρόμο ή σε δημόσια κτίρια και η μετάβασή τους στο αστικό κέντρο σχετικά σπάνια. Στα μικτά χωριά η δυνατότητα επαφής μεταξύ χριστιανών και

μουσουλμάνων θεωρητικά υπάρχει όμως δεν υλοποιείται σχεδόν καθόλου. Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της έρευνας, ικανοποιητική η επαφή των παιδιών των δύο πλευρών και στο αστικό κέντρο. Έτσι τα παιδιά αυτά έχουν αυξημένες δυσκολίες στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας που διαφέρει σημαντικά ως δομή από τη μητρική γλώσσα τους. Έχει επισημανθεί βιβλιογραφικά από το Γιώργο Μαυρομμάτη ότι η δυσκολία εκμάθησης της ελληνικής είναι ένα θέμα το οποίο έχει έντονα ταξική διάσταση. Η ανώτερη τάξη έχει τη δυνατότητα να μάθει καλά ελληνικά αν το επιλέξει, η μεσαία τάξη αρκετά καλά, οι χαμηλότερες κοινωνικά και εισοδηματικά τάξεις έχουν αισθητά μικρότερες πιθανότητες να μάθουν έστω και ικανοποιητικά ελληνικά.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν μια έρευνα μικρής κλίμακας. Στο δείγμα της υπήρξαν 20 ημιδομημένες συνεντεύξεις με νηπιαγωγούς του νομού Ξάνθης που προέρχονταν από τις διάφορες αντιπροσωπευτικές περιοχές του Νομού (ορεινή, πεδινή, αστικό κέντρο, μικτά χωριά). Επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των παραγόντων εκείνων που δυσχεραίνουν ή διευκολύνουν τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και σχετίζονται με τη στάση και τη λειτουργία των κοινωνικών φορέων που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία.

Οι απαντήσεις των νηπιαγωγών σχετικά με τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν επικεντρώθηκαν στο ζήτημα της διαφορετικής δομής της ελληνικής και της τουρκικής γλώσσας, στην περιορισμένη συνεργασία με τους μειονοτικούς γονείς εξαιτίας της έλλειψης διάθεσης συνεργασίας από μέρους τους και του ελλείμματος εμπιστοσύνης τόσο από την πλευρά τους όσο και από την πλευρά των νηπιαγωγών. Σε σχέση με το έλλειμμα εμπιστοσύνης αξίζει να σημειωθεί ότι καταγράφονται παραδοσιακά στερεότυπα όπως ότι «οι γονείς δε θέλουν να βοηθήσουν» ή ότι «τα παιδιά δεν έχουν διάθεση να μάθουν». Τα δεδομένα της έρευνας μας δείχνουν ότι οι αντιδράσεις της μειονότητας παρότι έχουν καμφθεί, σε κάποιο βαθμό, παραμένουν ισχυρές. Σημαντικές ιδιαιτερότητες ανιχνεύονται σε σχέση με την αντιμετώπιση του θεσμού του νηπιαγωγείου επομένως και σε σχέση με τη δυνατότητα προώθησης της διδασκαλίας της γλώσσας ανάλογα με τις επιρροές που υπάρχουν στο περιβάλλον κάθε χωριού. Η στάση του περιβάλλοντος συνδέεται επίσης σ' ένα βαθμό με την ένταξή τους σε συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα. Έτσι ένα θετικό κλίμα υπέρ της φοίτησης στο ελληνόφωνο νηπιαγωγείο εντοπίζεται στις πομακικές περιοχές, όπου διαπιστώνεται μια

μεγαλύτερη διάθεση συνεργασίας από τους μουσουλμάνους εκπαιδευτικούς όσο και από τους γονείς, χωρίς όμως αυτό να μπορεί να υποστηριχτεί με απόλυτο τρόπο. Σε κάποια από τα κεφαλοχώρια αυτής της ζώνης (Εχίνος, Μύκη) είναι ορατή η τουρκική επιρροή και η διάθεση συνεργασίας των τοπικών αρχών για την αρμονική λειτουργία του σχολείου δεν είναι ικανοποιητική. Σε άλλες περιπτώσεις βλέπουμε να μην παραχωρείται αύλειος χώρος, άλλοτε δεν υπάρχει ικανοποιητικός χώρος για τη λειτουργία του νηπιαγωγείου και σε αρκετές περιπτώσεις δε χορηγούνται εγκαίρως τα απαραίτητα υλικά για τη λειτουργία του νηπιαγωγείου παρά το μεγάλο αριθμό μαθητών που διαθέτει. Η αρνητική τοποθέτηση της κοινότητας δημιουργεί αναστολές και σοβαρές δυσκολίες στις εκπαιδευτικούς, οι οποίες δυσκολεύονται να τις διαχειριστούν. Ο φόβος της αφομοίωσης έχει ξεπεραστεί σ' ένα βαθμό με την πάροδο του χρόνου παραμένει όμως ισχυρός εκεί όπου οι τοπικές ηγεσίες ή μεγάλο ποσοστό των οικογενειών καθοδηγούνται από τον τουρκικό διπλωματικό και θρησκευτικό μηχανισμό στην περιοχή. «Τι; Θα τον κάνεις Έλληνα;» ακούγεται να υποστηρίζουν μέλη της μειονότητας σε ορισμένα χωριά στις ορεινές περιοχές και η τοποθέτηση αυτή αντικατοπτρίζει το φόβο που έχει καλλιεργηθεί επί δεκαετίες στην περιοχή της Θράκης. Οι αντιλήψεις της μειονοτικής κοινωνίας περιορίζουν τη δυνατότητα κίνησης μέσα στο χώρο και τη δημιουργία μικρών projects που θα βοηθούσαν τη γλωσσική διδασκαλία.

Είναι σαφές επίσης ότι υπάρχει μια στερεοτυπική λειτουργία των μειονοτικών γονέων και συνεπώς και των ίδιων των εκπαιδευτικών απέναντι στην άλλη πλευρά. Αποτέλεσμα αυτής της εικόνας, που οφείλεται στην έλλειψη επαφής της μειονότητας με την πλειονότητα και της πλειονότητας με τη μειονότητα είναι να υπάρχει μια αυξημένη καχυποψία απέναντι στον άλλο που περιορίζει τα περιθώρια συνεργασίας. Η στερεοτυπική αυτή λειτουργία θα μπορούσε να αποδοθεί σύντομα στα εξής αίτια:

- Στη σχέση εξουσίας που θέλει την πλειονότητα τον ισχυρό πόλο και τη μειονότητα τον καταπιεζόμενο και αυτό επιτείνεται και στο ζήτημα της γλώσσας.
- Στη διαφορά θρησκευματος μεταξύ των δύο πλευρών
- Στον εθνικισμό που προσδιορίζει τη θέση του καθενός στο δίπολο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας
- Στο ιστορικό υπόβαθρο της σχέσης της πλειονότητας με τη μειονότητα.

Το ιστορικό υπόβαθρο και βέβαια η ιστορική πορεία της μειονοτικής εκπαίδευσης λειτουργούν ως επιβαρυντικοί παράγοντες για την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης

μεταξύ των δύο πλευρών, όταν υπάρχουν δείγματα γραφής ότι η μια πλευρά λειτουργεί υπονομευτικά σε βάρος της άλλης (Κανακίδου, Ε, & Παναγιωτίδης, Ν.). Τέτοια παραδείγματα έχουν καταγραφεί τόσο στη δημοτική όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν αφήνουν μεγάλα περιθώρια αισιοδοξίας για τη δημιουργία μίας θετικής και ειλικρινούς σχέσης.

Στα τουρκόφωνα χωριά που βρίσκονται στα πεδινά/νότια του Νομού Ξάνθης, η εικόνα δεν είναι τόσο θετική για τα ελληνόφωνα νηπιαγωγεία, καθώς σε αρκετά απ' αυτά επικρατεί η παραδοσιακή άποψη ότι αυτά αποτελούν μηχανισμό εξελληνισμού και εκχριστιανισμού και η προσέλευση είναι προβληματική (συνέπεια στην πρωινή προσέλευση και αποχώρηση).

Γενικά πάντως η διάθεση των δασκάλων απέναντι στο νηπιαγωγείο είναι βασικά θετική και αυτό βοηθάει την εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτή η στάση είναι κατά κύριο λόγο προϊόν των αλλαγών που έχουν πραγματοποιηθεί κατά την τελευταία δωδεκαετία εξαιτίας της αλλαγής στάσης των ελληνικών αρχών στην περιοχή. Η αλλαγή του κλίματος απελευθέρωσε σε ένα σημαντικό βαθμό ένα τμήμα των εκπαιδευτικών - νηπιαγωγών οι οποίες καταβάλουν φιλότιμες προσπάθειες να προσεγγίσουν τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο καταγράφονται προσπάθειες χρησιμοποίησης λέξεων από το μητρικό γλωσσικό κώδικα των παιδιών (τουρκικά και πομακικά κυρίως). Η χρήση της πομακικής ωστόσο δημιουργεί διαφορών ειδών προβλήματα. Αντίδραση της τοπικής - και όχι μόνο - ηγεσίας απέναντι σε μια τέτοια πρωτοβουλία και επιφυλακτικότητα των ίδιων των παιδιών. Η στάση της μειονότητας υπήρξε αρχικά ιδιαίτερα αρνητική απέναντι στη λειτουργία του νηπιαγωγείου. Η ηγεσία της μειονότητας εναρμονιζόμενη με τα κελεύσματα της τουρκικής διπλωματίας και έχοντας με το μέρος της τα πορίσματα της διεθνούς βιβλιογραφίας (Skutabb-Kangas 2002, Cummins 1999, Baker 2001) αναφορικά με το ζήτημα της διγλωσσίας πρότεινε τη λειτουργία αποκλειστικά τουρκόφωνων ή δίγλωσσων νηπιαγωγείων (Τσιούμης Κ 2000). Με δεδομένο ότι η ελληνική εκπαιδευτική ηγεσία αρνούνταν σταθερά, με διάφορα επιχειρήματα, να δεχθεί να συζητήσει μια τέτοια προοπτική, η πλευρά αυτή ενίσχυσε την πεποίθηση στο μειονοτικό πληθυσμό ότι το νηπιαγωγείο είναι μηχανισμός αφομοίωσης, εξελληνισμού και εκχριστιανισμού (Παναγιωτίδης Ν. 1995, Μουσταφά Μ. 1999, Μπαλτσιώτης Τσιτσελίκης 2008). Αυτή η επιχειρηματολογία ενισχύθηκε και από λεκτικές και πρακτικές παρεμβάσεις διάφορων τοπικών παραγόντων. Η

προσέλευση έτσι στα νηπιαγωγεία υπήρξε περιορισμένη. Το δείγμα γραφής ορισμένων νηπιαγωγών, η καλύτερη γνωριμία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς, η συνειδητοποίηση του ρόλου του θεσμού καθώς και η προοπτική καλύτερης εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας αύξησαν σταδιακά την προσέλευση νηπίων στα νηπιαγωγεία. Άλλωστε το νηπιαγωγείο παραμένει ένας θεσμός με έντονο τον προσανατολισμό στην ανάπτυξη βασικών κοινωνικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες τόσο για την ανάπτυξη της ταυτότητας του Εγώ, όσο και για την επικοινωνιακή ένταξη στην ομάδα του νηπιαγωγείου και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η αύξηση της προσέλευσης νηπίων στο νηπιαγωγείο συνδέεται παράλληλα με το γενικότερο κλίμα στροφής προς την ελληνόφωνη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση προκειμένου τα παιδιά να μπορούν να συμπεριληφθούν στο μέτρο του 0.5% για την εισαγωγή στα ελληνικά πανεπιστήμια και να ενταχθούν ομαλότερα στην ελληνική κοινωνία. Επιπρόσθετα η αύξηση προσέλευσης των νηπίων στο νηπιαγωγείο συνδέεται και με την καθιέρωση της υποχρεωτικής μονοετούς φοίτησης από το ΥΠΕΠΘ.

Συμπεράσματα –Συζήτηση

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν έδειξαν ότι η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα νηπιαγωγεία επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από το κοινωνικό, θρησκευτικό και πολιτικό κλίμα που υπάρχει στην περιοχή. Η ευχέρεια των νηπιαγωγών να υιοθετήσουν διάφορες παιδαγωγικές πρακτικές για την εκμάθηση της ελληνικής από τα παιδιά περιορίζεται στο βαθμό κατά τον οποίο ακόμη και η χρήση της μητρικής γλώσσας των παιδιών της μειονότητας αντιμετωπίζεται και από τα ίδια με καχυποψία. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν ωστόσο δείχνουν μια εμφανή βελτίωση σε σχέση με το παρελθόν στο ζήτημα αυτό. Η μεταρρυθμιστική παρέμβαση του Προγράμματος «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων», καθώς και η επιμορφωτική διαδικασία, η οποία παρακολουθήθηκε με διάφορους τρόπους από τις νηπιαγωγούς απέδωσε κάποια αποτελέσματα. Αυτό, το οποίο είναι βέβαιο είναι ότι η αλλαγή της ελληνικής πολιτικής, η οποία δίνει σήμερα μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική ένταξη των παιδιών και μια κάποια χαλάρωση στην ένταση της σχετικής τουρκικής πολιτικής επέτρεψαν μια μεγαλύτερη απόδοση στο εκπαιδευτικό έργο.

Οι νηπιαγωγοί του δείγματος, αν και με περισσότερες γνώσεις σε σχέση με το παρελθόν δείχνουν να μην έχουν γνώση σε σχέση με το υλικό που έχει παραχθεί και να

μην έχουν πρόσβαση σ' αυτό γεγονός βέβαια που δεν μπορεί να καταλογιστεί πρωτίστως σ' αυτές. Η ανάγκη διαρκούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο συγκεκριμένο χώρο κρίνεται απαραίτητη και παρουσιάζεται αυξημένη, χωρίς ωστόσο να προκύπτει μια σαφής εικόνα σε σχέση με το ζητούμενο του περιεχομένου της. Οι αναστολές των νηπιαγωγών σε σχέση με την ανάληψη πρωτοβουλιών σε ό,τι αφορά την «κοινωνία του σχολείου» φαίνεται και αυτές σιγά –σιγά να κάμπτονται και αυτό οφείλεται και στη χαλάρωση και της δικής τους στάσης. Η προσέγγιση της οικογένειας και της κοινότητας παραμένει όμως ακόμη ένα ζητούμενο όπως συμβαίνει και σε πολλές άλλες περιοχές της χώρας.

Ένα τελευταίο επίσης σημαντικό ζήτημα που αφορά τα μικτά πληθυσμιακά νηπιαγωγεία, αλλά και τη διαχείριση του ζητήματος αυτού συνολικά είναι η στάση της πλειονοτικής κοινωνίας. Η τοποθέτηση της πλειονότητας δεν αφορά βέβαια ευθέως τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, την επηρεάζει όμως με διάφορους τρόπους. Από τη μια πλευρά οι πλειονοτικοί γονείς εκφράζουν αντιρρήσεις για την υιοθέτηση εναλλακτικών παιδαγωγικών προσεγγίσεων και για την προσέγγιση συγκεκριμένων θεμάτων μέσα στη σχολική τάξη. Η διοίκηση της εκπαίδευσης γενικά καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες να συνδράμει το έργο των νηπιαγωγών, δεν είναι ωστόσο εύκολο να αποβάλλει εδραιωμένα στερεότυπα απέναντι στη μειονότητα. Η έκφραση αρνητικών τοποθετήσεων απέναντι στο ελληνόφωνο νηπιαγωγείο, η επιμονή στη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας ως μοναδικής γλώσσας της μειονότητας και η διατύπωση ευρύτερων αιτημάτων για την ενίσχυση του τουρκικού χαρακτήρα της μειονοτικής εκπαίδευσης από ηγέτορες της μειονότητας επισύρει την επιφυλακτικότητα της τοπικής κοινωνίας και των εκπαιδευτικών αρχών απέναντι σε καινοτομίες. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα οι νηπιαγωγοί εμφανίστηκαν έντονα επιφυλακτικές συνυπολογίζοντας τις ενδεχόμενες αντιδράσεις των προϊσταμένων στις πρωτοβουλίες τους.

Η υπόθεση ότι οι κοινωνικοί παράγοντες θα επηρεάζουν πολύ σοβαρά τη γλωσσική διδασκαλία φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Η υπόθεση ότι οι δυσκολίες θα περιορίζονται όσο αυξάνεται η συνεργασία με τους μειονοτικούς γονείς φαίνεται και αυτή να επιβεβαιώνεται, καθώς όσο περισσότερες προσπάθειες προσέγγισης πραγματοποιούνταν από τις νηπιαγωγούς, τόσο περιοριζόταν και οι δυσκολίες στη γλωσσική διδασκαλία. Η υπόθεση τέλος ότι η μεταρρυθμιστική παρέμβαση του

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ» ΘΑ ΕΧΕΙ ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΕΝ ΜΕΡΕΙ. ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΣΥΝΕΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΩΣΤΟΣΟ Η ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΑΓΓΙΞΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΟΝΟ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ. ΤΟ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΦΤΑΣΕΙ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΠΗΡΕΑΣΕΙ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.

ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΑΝΗΚΕ ΟΤΙ Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΠΗΡΕΑΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ, ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΘΕΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΡΟΛΟ ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΕΛΟΣ ΠΑΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΟΣΟ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ Σ' ΑΥΤΑ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΝΙΣΧΥΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ ΟΠΟΥ ΦΟΙΤΟΥΝ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ.

4 -6 Σεπτεμβρίου 2009

Νυμφαίο Φλώρινας

Βιβλιογραφία

- Ακαδημία Αθηνών, 1995. *Η Ανάπτυξη της Θράκης . Προκλήσεις και Προοπτικές*, Ακαδημία Αθηνών Αθήνα.
- Βακαλιός, Θ. 1997. *Το πρόβλημα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στη Δυτική Θράκη*, Αθήνα: Gutenberg.
- Baker, C. 2001. *Εισαγωγή στη διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.
- Δραγώνα, Θ. & Φραγκουδάκη, Α. 2008. (επιμ.), *Πρόσθεση και όχι Αφαίρεση, Πολλαπλασιασμός και όχι Διαίρεση. Η μεταρρυθμιστική παρέμβαση στην εκπαίδευση της μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης*, Μεταίχμιο , Αθήνα.
- Κανακίδου, Ε. 1994. *Η εκπαίδευση στη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων 2001. *Η Γλωσσική Ετερότητα στην Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
- Cummins, J. 1999. *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με στόχο την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας*, Αθήνα: Gutenberg.
- Κολικίδου, Ε. & Θεοδοσιάδου, Ε. 2009. «Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση στα Νηπιαγωγεία του Νομού Ξάνθης» Πρακτικά Συνεδρίου ΟΜΕΡ, Σύρος.
- Μάγος, Κ. 2008. « Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης: Τα συμπεράσματα μιας έρευνας» σε Δραγώνα Θ. & Φραγκουδάκη Α, Πρόσθεση και όχι Αφαίρεση , Πολλαπλασιασμός και όχι Διαίρεση, ό.π., 139-154.
- Μαυρομμάτης, Γ. 2002. «Γιατί ο μικρός Μεμέτ δε μαθαίνει ελληνικά. Ζητήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά των μουσουλμάνων μειονοτικών της Θράκης », Μητακίδου Σ. /Τρέσσου Ευαγγ. (επιμ.) (2002) Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου *Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής. 394-401
- Μαυρομμάτης, Γ. 2004. *Τα παιδιά της Καλκάντζας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μουσταφά, Μ. 1999. «Εκπαιδευτική υποστήριξη και κοινωνική συμμετοχή: Η περίπτωση της τουρκικής μειονότητας της Θράκης» σε Τσιάκαλος Γ. (1999), *Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ευρώπη*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπαλτσιώτης, Λ. & Τσιτσελίκης, Κ. 2008. «Η μειονοτική εκπαίδευση της Θράκης : νομικό καθεστώς, προβλήματα και προοπτικές» σε Δραγώνα Θ/Φραγκουδάκη Α. (επιμ.), *Πρόσθεση και όχι Αφαίρεση Πολλαπλασιασμός και όχι Διαίρεση*, ό.π. 59-90
- Παναγιωτίδης, Ν. 1995. *Μουσουλμανική Μειονότητα και εθνική συνείδηση*, ΤΕΔΚ Ν. Έβρου, Αλεξανδρούπολη.
- Skutnabb-Kangas, T. 2002. «Γλωσσοκτονία, Οικοκτονία και Γλωσσικά Ανθρώπινα Δικαιώματα» σε Μητακίδου Σ.- Τρέσσου Ευαγγ. (επιμ.) (2002), Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου *Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων* , ό.π. 202-230.
- Τσιούμης, Κ. 2000. «Η προσχολική εκπαίδευση στη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και η διαπολιτισμική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας», Μακεδόν, τευχ 7, 107-121.
- Τσιούμης, Κ. 2003. *Ο μικρός «Άλλος». Μειονοτικές Ομάδες στην προσχολική εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη: Ζυγός.